

Antonio Centeno

Simbolismes i aliances per a una revolta dels cossos

Resum

Per canviar de manera substancial les polítiques vinculades a la diversitat funcional cal fer visible aquesta realitat, problematitzar-la, desnaturalitzar-la i polititzar-la. Esdevé imprescindible trencar el cercle viciós dependència-infantilització: si són “naturalment” dependents són com infants, i a la inversa, si els veiem com infants és natural que siguin dependents. L'article recull tres experiències que apunten cap al canvi de paradigma: Yes, we fuck!, un documental sobre sexualitat i diversitat funcional, Assex, un grup d'autogestió d'assistència sexual, i Nexos, un curt de post-porno queer-crip.

Paraules clau:

Diversitat funcional, assistència sexual, post-porno tolit, queer-crip, aliances

Simbolismos y alianzas para una revuelta de los cuerpos

Para cambiar de manera sustancial las políticas vinculadas a la diversidad funcional es necesario visibilizar esa realidad, problematizarla, desnaturalizarla y politizarla. Resulta imprescindible romper el círculo vicioso dependencia-infantilización: si son “naturalmente” dependientes son como niños, y viceversa, si les vemos como niños es natural que sean dependientes. El artículo recoge tres experiencias que apuntan hacia el cambio de paradigma: Yes, we fuck!, un documental sobre sexualidad y diversidad funcional, Assex, un grupo de autogestión de asistencia sexual, y Nexos, un corto de post-porno queer-crip.

Palabras clave: Diversidad funcional, asistencia sexual, post-porno tullido, queer-crip, alianzas

Symbolism and Alliances for a Revolt of Bodies

In order to substantially change policies linked to functional diversity it is necessary to make functional diversity visible, problematize it, denature it and politicize it. It is essential to break the vicious cycle of dependency/infantilization: if these people are 'naturally' dependent they are like children, and vice versa: if they are seen as children it is natural that they should be dependent. The article looks at three experiences that point to the required paradigm shift: Yes, We Fuck!, a documentary about sexuality and functional diversity; Assex, a sexual assistance self-management group, and Nexos, a queer crip post-porn short film.

Keywords: Functional diversity, Sexual care, Post-porn cripple, Queer crip, Alliances

Com citar aquest article:

Centeno Ortiz, Antonio (2014).

“Simbolismes i aliances per a una revolta dels cossos”.

Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 58, p. 97-113

▲ El poder simbòlic de la sexualitat

Fa gairebé trenta anys que tinc diversitat funcional. El meu canvi corporal fou degut al que tècnicament s'anomena un "accident esportiu". Un d'aquells girs inesperats de la vida que s'esdevingué, amb prou feines, en segon. De cop i volta, només podia moure el cap. Dolor, desconcert, por. Fins aquí una imatge típica, res que no tingués sòlidament instal·lat en l'imaginari col·lectiu per pel·lícules com *Mar adentro* o *One milion dolar baby*, per exemple.

Avui vull compartir aquí altres imatges, igual de reals, però a anys llum de formar part d'aquest mateix imaginari col·lectiu. I és que també, des dels primers dies a la UCI i al llarg dels tretze mesos d'hospitalització, sempre hi hagué pensaments sexuals. Al quiròfan, a les sessions de fisioteràpia, en la higiene matinal, en les evacuacions vespertines, a la cadira de rodes, al llit articulad, en dejú, menjant la menjussa del menú d'hospital... sempre. La sexualitat va continuar, com acostumava a fer-ho, impregnant tot el que és quotidià, interpel·lant-me sobre el meu cos i els seus vincle amb altres cosos, filant les hores de nits inacabables, travessant-me sense pietat.

Serveixi aquesta introducció per deixar clar que la sexualitat no hauria de ser "la cirereta d'un procés de rehabilitació", quelcom que sempre resta esperant que es resolguin els temes "realment importants" o prioritaris: recuperar la funcionalitat del cos, tornar a estudiar/treballar, trobar un habitatge accessible, etc. La sexualitat és el motor més potent de creixement personal, de desenvolupament de la pròpia personalitat i de les relacions socials. Com a tal, hauria de ser central i no secundària en la valoració i avaluació dels suports socials per a les persones amb diversitat funcional.

L'asexuació de les persones amb diversitat funcional constitueix un dels pilars del sistema capacitista que les oprimeix des de temps immemorials

Segons el meu parer, aquesta permanent mala ubicació de la sexualitat al final de la cua no és casual, ni un descuit ni un error de planificació. Obeeix a una certa mirada sobre la diferència, una mirada que la patologitza per naturalitzar la seva minusvaloració. L'asexuació de les persones amb diversitat funcional constitueix un dels pilars del sistema capacitista que les oprimeix des de temps immemorials. Eliminant o reduint a allò anecdòtic la sexualitat, el desig i el plaer, esdevé més fàcil acotar els horitzons vitals de les persones amb diversitat funcional a la mera supervivència, infantilitzar-les (amb la connotació "d'individus dependents" que això comporta), allunyar-les de qualsevol idea sobre el dret a la plena ciutadania i, en definitiva, autoconvèncer-les que estan malament, que no haurien de ser com són, que s'han de retirar dels carrils centrals de tots els processos socials, culturals i econòmics.

Des d'aquest convenciment del poder simbòlic de la sexualitat per orientar la mirada, els valors i, per tant, les polítiques vinculades a la diversitat funcional, al llarg de l'article explicaré la meva experiència en tres projectes que tenen potencial per contribuir a transformar l'imaginari col·lectiu en la bona

direcció: el documental *Yes, we fuck!*, el curt *Nexos* i el grup d'autogestió d'assistència sexual Assex.

Malgrat el marc científic que suposa aquesta revista, no esperin trobar coneixement acadèmic en les línies que segueixen. Ni la meua formació (matemàtic) ni la meua professió (professor de matemàtiques) em permeten desenvolupar un plantejament d'acord amb els paràmetres de forma i contingut establerts per l'acadèmia. Els convido a contaminar-se d'aquesta forma de coneixement, que prové de l'experiència vital pròpia.

Segons la meua opinió, tots dos sabers, l'acadèmic i el vivencial, s'han d'hibridar quan aborden qüestions socials que no són merament "tècniques" sinó que deriven de dinàmiques d'opressió sobre la diferència. Això s'entén bé quan parlem, per exemple, del gènere. No tindria gaire sentit un discurs elaborat exclusivament per homes, l'esquerda amb la realitat seria inevitable. Hauria de resultar igualment clar en l'àmbit de la diversitat funcional. Per descomptat, l'abast del que aquí s'exposarà és limitat, respon a una experiència, no aspira a l'exhaustivitat ni, molt menys, a establir veritats inatacables des de les quals deduir altres assumptes. La intenció és construir un fil d'experiència d'entre els innumerables que han de contribuir a induir la troca d'una realitat complexa i canviant.

Tots dos sabers, l'acadèmic i el vivencial, s'han d'hibridar quan aborden qüestions socials que no són merament "tècniques"

Allò urgent i allò important

Com deia al principi, la sexualitat sempre estigué present (i s'hi quedà) en tot allò quotidià des que vaig adquirir la tetraplegia. Això no obstant, no va ser fins a final del 2012 que es va convertir en un tema del qual m'ocupés públicament com a part del meu activisme social. Caldria preguntar-se per què. Reflexionant-hi, hi trobo principalment dues causes; una té a veure amb el poder biomèdic, l'altra amb les dinàmiques de l'activisme dins del Moviment de Vida Independent.

D'una banda, els metges m'havien augurat un funcionament genital desconectat del desig i allunyat de tota possibilitat de sentir o donar plaer. Aquesta sentència, en el marc d'una heteronorma social profundament falocèntrica i coitocèntrica i en el cap d'un adolescent de barri dels vuitanta, equivalia a un desterrament de la sexualitat, del meu cos, de mi mateix. Era millor allunyar-se d'una cosa que conduïa al fracàs inevitable, al patiment segur. Jo no podia accedir per mi mateix al meu cos per explorar, per conèixer, per tenir alguna possibilitat de qüestionar el diagnòstic. I, d'entre l'ingent exèrcit de professionals que colonitzava cada parcel·la del meu cos i de les meves activitats, ningú no em va ajudar mai a explorar les possibilitats sexuals del meu nou cos. Quin bé faria a tanta gent una concepció de la salut més humana i menys pacífica.

Per descomptat, alguna vegada algú esmentava que “hi havia altres maneres de fer l’amor”, sense més concreció, i jo imaginava que es referien a la trista resignació de limitar el desig i el plaer a les abraçades, als petons, a aquelles “coses menors de gent molt gran o malalta”. No tenia cap referència, cap imatge que em permetés projectar-me a la infinita riquesa d’oportunitats que s’obren, per a qualsevol cos, en el moment de sexualitzar totes i cada una de les seves parts, d’erotitzar els objectes quotidians (cadira de rodes, inclosa), de descoïtocentrar i desfal·locentrar les pràctiques, d’incorporar les joguines imaginades i per imaginar, o d’endinsar-se en el magnètic univers del BDSM, per exemple.

De la maula mèdico-rehabilitadora me’n van lliurar, anys més tard, les putes. Elles van fer saltar a bocins el diagnòstic mèdic, sabien llegir el meu cos en segons millor del que cap bata blanca havia aconseguit en uns quants anys. A partir d’aquí, el procés d’anar fent les paus amb la meua materialitat corporal va ser lent però irreversible, i en aquest camí, l’heteronorma patriarcal, coïtocèntrica i falocèntrica, es va anar esquerdant cada vegada que es presentava l’ocasió, i jo m’autoconcedia permís, per viure experiències sense intentar encaixar en cap motlle. Les portes del paradís estaven obertes, si bé el camí que hi menava era desconegut i no podia comptar amb cap mapa, com a molt una brúixola rudimentària.

Això no obstant, passar d’allò personal a allò polític en l’àmbit de la sexualitat va requerir encara més temps, com deia abans, ateses les dinàmiques pròpies de l’activisme en el Moviment de Vida Independent, del qual formo part des de final del 2004. En realitat, no és una cosa exclusiva d’aquest moviment social, passa en altres àmbits i passa fins i tot en la vida quotidiana de gairebé tothom; el que és urgent no deixa temps per al que és important.

Parlar “d’allò que urgeix” en el Moviment de Vida Independent és referir-se a persones que estan tancades en institucions perquè no tenen ajudes per aixecar-se del llit a la seva pròpia casa, o que sobreviuen recloses en el domicili familiar sota l’amorosa cura de les seves mares octogenàries, per exemple. Poca broma. És comprensible que la major part del temps i les energies es dediquin a aconseguir els recursos materials (assistència personal, assistència tecnològica, disseny per a tots i totes, educació inclusiva...) per rescatar aquestes vides robades, per no arribar al darrer alè sense haver aconseguit viure, si més no uns anys, en llibertat i amb dignitat (en *divertad*, que diria Javier Romañach, 2009).

En termes d’aquesta lluita política pels suports materials per a la vida independent de les persones amb diversitat funcional, des del Fòrum de Vida Independent (el meu espai de militància) es podria considerar un èxit haver contribuït decisivament a aconseguir que la Llei d’autonomia personal de 2006 inclogués l’assistència personal com a “dret subjectiu”. Les cometes tenen a veure amb el fet que aquesta llei va ser sempre el que el seu nom popular indicava, la Llei de dependència. El PSOE la va construir amb prin-

cipis ideològics arcaics, amb insuperables trampes burocràtico-administratives i amb mesquinesa pel que fa als recursos. El PP la va demolar sense pietat i sense cap alternativa, més enllà de convertir l'autonomia personal en una mercaderia i visualitzar les persones amb diversitat funcional com una pesada càrrega per a un estat massa ocupat a estroncar la sagnia d'un deute que mai no es va generar per atendre la ciutadania, sinó per la insuficiència d'ingressos per via impositiva, pel frau fiscal generalitzat i per la corrupció desbocada. El que va ser un èxit va acabar amb les víctimes agonitzant, de genolls i amb els seus botxins assenyalant-los com a culpables del seu propi miserable destí.

Aleshores, si els recursos materials són allò urgent, què és allò important? La mà invisible, el que mou voluntats polítiques. És a dir, el poder simbòlic; les lleis no escrites que ens diuen on mirar, com valorar el que observem i com actuar en conseqüència. En l'àmbit de la diversitat funcional, aquest "sentit comú" dictat pel capacitisme ens ha ensenyat a mirar les diferències funcionals de l'individu, aïllat de la comunitat, com a deficiències que naturalitzen la seva disciutadania, a valorar aquesta realitat com una tragèdia personal despolititzada que llasta "la resta de la societat" en la seva diligent senda cap a un benestar basat en la "productivitat" i, en conseqüència, a ajudar-los, ja sigui des de la caritat o des de la solidaritat (segons el color de la camisa política), sempre que aquesta generositat sigui agraïda amb el cap cot i no dificulti els engranatges de la gran màquina que avança inexorablement cap a una certa idea de "progrés" àmpliament compartida des del "sentit comú".

Si els recursos materials són allò urgent, què és allò important?

No es tracta d'escollir entre el que és urgent i el que és important, entre el que és material i el que és simbòlic. Això no seria possible ni estratègicament desitjable. Es tracta de ser conscients de totes dues dimensions, de connectar-les en la construcció del discurs i en les pràctiques. Un avenç en allò material que suposi un retrocés en allò simbòlic és com posar un pegat en un banc. Una victòria en allò simbòlic que tingui un cost en allò material afebleix la cohesió dels oprimits i les oprimides i, per tant, el seu potencial d'acció política. Però també a la inversa, en positiu; per regla general, les millores en allò simbòlic facilitaran aconseguir suports materials i, recíprocament, les conquestes materials fomentaran la transformació en allò simbòlic. Hi ha pocs escenaris polítics, econòmics i socials tan caòtics, complexos i interessants com aquest de la diversitat funcional.

Hi ha pocs escenaris polítics, econòmics i socials tan caòtics, complexos i interessants com aquest de la diversitat funcional

Un símptoma de la desconexió entre els eixos d'allò material i allò simbòlic és el tristíssim fet que a l'Espanya "democràtica" de la Constitució del 78 mai no s'ha acomplert cap gran llei sobre diversitat funcional; la mateixa Constitució, la Lismi, la Liondau i la Llei d'autonomia personal veieren, una rere l'altra, com les bones intencions de l'elevada poesia dels seus textos acabava en paper mullat per envernissar el camí empedrat cap a un infern social que continua empassant les vides de les persones amb diversitat funcional des de sempre, no se sap fins quan, amb total impunitat i no poca indolència per part dels poders públics.

Els textos legals solen respondre més a l'entorn social europeu, més avançat, a l'acadèmia i, fins i tot, a les demandes des del món associatiu i l'activista. Tanmateix, el desenvolupament reglamentari, pressupostari i la seva aplicació administrativa es veuen més influenciats pels lobbies econòmics, els corporativismes professionals, la burocràcia formalista i, sobretot, per l'escassa pressió social dels qui són presa d'aquest poder simbòlic que situa els horitzons vitals de les persones amb diversitat funcional com quelcom aliè, poc més enllà de la supervivència, a anys llum de la plena participació social que es reserva per als "normals".

Les capacitats han de ser l'efecte de l'exercici d'una ciutadania plena i no un requisit previ per aquest exercici

Si intentem imaginar com n'hauria estat, d'impossible, aplicar la llei del matrimoni homosexual a l'Espanya dels setanta o la llei antitabac en la dels vuitanta, es fa més clara la necessitat de tenir no tant com una majoria social que se senti interpel·lada i sigui favorable al canvi, però sí almenys una àmplia base (20%-40%?) en aquesta predisposició. Imagino, és un presentiment, que les grans lleis sobre diversitat funcional mai no han trobat aquesta massa crítica de població que hagi després i après prou per mirar les diferències funcionals com a part de la diversitat humana, per entendre que les capacitats no corresponen a individus aïllats sinó a ciutadans i ciutadanes que formen part d'una comunitat i que, per tant, no som davant d'una tragèdia personal d'un grup de dissortats i dissortades sinó davant d'una qüestió política d'organització social que ens afecta a tots i totes. En qualsevol cas, les capacitats han de ser l'efecte de l'exercici d'una ciutadania plena i no un requisit previ per aquest exercici.

Yes, we fuck! Més que un documental

Aquesta distància sideral entre el que es legisla i el que ronda pels caps de la majoria de persones sobre la realitat de la diversitat funcional va sortir a col·lació l'estiu del 2012 en una conversa amb Raúl de la Morena, documentalista autor –entre d'altres obres– del documental *Editar una vida* (2005). Aquest documental compara la vida en una institució amb la vida independent. Demolidor. Però igual de demolidor el 2012 que el 2005. Es podria tornar a estrenar i seguiria igual de vigent, malgrat l'important avenç legislatiu del 2006 (Llei d'autonomia personal i Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat).

Una bona part del bloqueig rau en allò que no s'ha escrit, en un imaginari col·lectiu que continua ancorat en el passat

Això ens va fer pensar que una bona part del bloqueig rau en allò que no s'ha escrit, en un imaginari col·lectiu que continua ancorat en el passat, que encara valora la reclusió en institucions com a part de la solució en lloc de com a part del problema, que encara infantilitza les persones amb diversitat funcional des de la idea que la biologia les fa "naturalment dependents". En un escenari com aquest només es pot assolir la dignitat morint (Ramón Sampedro), curant-se (Christopher Reeve) o sent un heroi (Stephen Hawking). Necessitem construir un relat social de la diversitat funcional molt

més dens, que ompli els infinits espais buits entre aquesta tríade de realitats minoritàries i extremes.

Per tot plegat, sembla clara la necessitat de trencar el binomi dependència-infantilització, termes que es retroalimenten tot generant un cercle viciós que fins ara s'ha mostrat resistent a qualsevol avenç ideològic i legislatiu. D'aquí neix la idea de fer un documental sobre sexualitat i diversitat funcional: *Yes, we fuck!* El títol, paròdia de la famosa campanya electoral que va donar la presidència dels EUA a Obama, és una declaració d'intencions; no es tracta tant d'escriure didàcticament una certa parcel·la de la realitat com sí de fer saltar pels aires aquest imaginari col·lectiu que visualitza les persones amb diversitat funcional com a éssers asexuals. L'estratègia per aconseguir-ho passa per mostrar històries reals amb imatges explícites que revelen les persones amb diversitat funcional com a éssers sexuals i sexuats, com a cossos que desitgen i que són desitjats, que trenquin la idea de normalitat i ens interpel·lin sobre com entenem el desig, el plaer i la bellesa. Tot això en un marc de quotidianitat que ajudi a connectar la manera de viure, la llibertat personal i la sexualitat. Un té la intuïció que es carda com es viu i es viu com es carda.

Uns mesos després d'aquesta trobada clau amb Raül de la Morena, vaig participar en una conversa d'ètica aplicada sobre sexualitat i diversitat funcional¹. Es tractava de seguir, amb professionals del treball social, psicologia, educació social, medicina, infermeria, docents, mestres, investigadors i estudiants, el procés d'anàlisi i deliberació sobre l'esborrany del document "Diversitat funcional, afectivitat i sexualitat: Algunes qüestions ètiques que plantegen les relacions afectives i sexuals de les persones amb diversitat funcional amb necessitats de suport extens o generalitzat que viuen en residències", elaborat pel Grup de reflexió ètica aplicada del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

Va ser un debat intens i ric, que em va fer plantejar algunes qüestions:

- a) L'esborrany apuntava cap a un document valent, molt innovador i amb capacitat d'estimular el debat públic sobre la sexualitat en les residències.
- b) Cal ampliar, aprofundir i sistematitzar la fins ara escassa participació directa en el debat de les persones amb diversitat funcional. Res sobre nosaltres sense nosaltres.
- c) Malgrat les bones intencions, pervivia un cert paternalisme (paper de la família), algun tic institucional (paper dels professionals) i una subtil naturalització de la asexualitat (no s'identificava com a problema el més greu: la manca de demanda de vida sexual, només semblava problemàtica la gestió de la demanda).
- d) El text traspuava un constant "voler i no poder". Malgrat proclamar que la residència ha de ser "com la llar de l'usuari" el cert és que la institució col·lectivitza la intimitat i la quotidianitat, i això genera una tensió que, si bé es pot millorar, és irresoluble. Em va fer pensar en la primera escena de *Bailo por dentro*.

- e) En la mateixa línia del punt anterior, la figura de la incapacitació jurídica xoca amb les bones intencions i fa palesa la necessitat de transitar d'aquest sistema de substitució de la voluntat cap a un altre sistema de suport a la presa de decisions.
- f) Més enllà del “què podem fer per la sexualitat de les persones amb diversitat funcional” cal enfocar també la qüestió en la direcció contrària: què pot aportar la realitat de la diversitat funcional a la sexualitat humana en general?

I amb totes aquestes reflexions encara bullint al cap, va arribar el fenomen cinematogràfic *Les sessions*. Basada en textos autobiogràfics del poeta i periodista Mark O'Brien, narra la història de com un home amb tetraplegia inicia als 38 anys la seva vida sexual amb el suport d'una “terapeuta/substituta sexual”. Com, malgrat que era una pràctica habitual a la Califòrnia dels cinquanta i seixanta, els seus pares no van voler ingressar-lo en una residència, Mark feina vida independent amb assistència personal a casa seva (sí, sí, fa quaranta anys ja es practicava aquesta alternativa a la institucionalització²!!).

Això em va portar a completar les reflexions abans esmentades amb les següents consideracions:

- a) No hi ha dreceres. L'única manera de tenir una vida sexual plena és tenint una autopercepció positiva i una vida social rica i complexa. Malgrat viure a casa seva, la barrera d'un imaginari col·lectiu que infantilitza i asexua les persones amb diversitat funcional havia estat interioritzada per Mark de tal manera que rebutjava el seu cos i no tenia gaires relacions personals.
- b) La medicalització de la vida en general i de la sexualitat en particular és un mal camí. Dret a la salut, sí, reduir la persona a la condició de pacient i convertir la seva vida en un tractament, no. Les causes de l'exclusió sexual de les persones amb diversitat funcional són socials. Cheryl, l'assistent/substituta sexual, es veu desbordada per una realitat que no és mèdica ni medicalitzable.
- c) Fer vida independent autogestionant assistència no garanteix una vida sexual plena, però dona oportunitats i possibilitats³. El procés de creixement personal i d'autoaprenentatge de Mark a l'hora de relacionar-se amb els seus assistents i amb altres persones esdevé il·lustratiu.
- d) La figura de l'assistent sexual pot ser un suport fonamental per al benestar físic i emocional de les persones que no tenen accés al seu propi cos i no es poden masturbar per elles mateixes. S'ha de regular i garantir com a dret.
- e) En tot allò que va més enllà de les tasques de masturbar a qui no ho pot fer per si mateix i/o facilitar les relacions sexuals amb altres persones⁴, el debat sobre l'assistència sexual és obert. Segons el meu parer, s'hauria d'incorporar al debat general sobre la prostitució.
- f) Qui sigui favorable a la regulació de la prostitució pot trobar en l'àmbit de la diversitat funcional arguments i experiències dels seus beneficis extensibles al conjunt de la població. Qui estigui per l'abolició de la prostitució, pot incorporar la realitat de la diversitat funcional al procés

de construir una sexualitat humana generalment prou rica i positivament apreciadora de la diferència com per eliminar la demanda de serveis sexuals més enllà de la repressió policial.

La sexualitat, com a expressió intensa de la vida, posa de manifest el caràcter “ptolemaic” de figures més pensades per sobreviure que per a viure i que assumeixen el sacrifici de la llibertat en nom d’una certa idea de la protecció, com les residències i la incapacitació jurídica. El gir copernicà que necessitem en l’imaginari col·lectiu de la realitat de la diversitat funcional ens portarà a una societat més humana i més justa per al conjunt de la població. És un camí llarg, complex i apassionant, però de moment, si vostè –a diferència de qui escriu aquestes línies– encara no té diversitat funcional, agafi’s a una idea molt simple: *yes, we fuck!*

YES, WE FUCK!

Tot aquest conjunt de reflexions suscidades per la conversa d’ètica aplicada i per *Les sessions* es va traduir en un article que vaig publicar a Socialcat (Centeno, 2013). En menys de dos dies, el text ja tenia més visites que l’article fins aleshores més llegit, que portava gairebé dos anys penjat. Va ser la gota que va fer vessar el got, el que és urgent ja no pot contenir més el que és important, de manera que Raül de la Morena i jo ens vam conjurar per posar en marxa el documental al voltant d’un primer guió i una pàgina de Facebook que després van anar canviant i creixent. De fet, la pàgina de Facebook fou censurada i clausurada, però gràcies a l’entusiasme de la gent que anava coneixent el projecte no fou difícil obrir una altra porta i recuperar seguidors i seguidores. La censura també abraçà els canals de Youtube, Vimeo i Dailymotion, al compte de correu de Gmail i a Flickr. Un símptoma més de com n’està, de mal resolt, el tema del cos i de la sexualitat en general. En el moment d’escriure aquestes línies, tenim gravades i editades cinc de les sis històries que compondran el documental. Amb una mica de sort, malgrat l’inamovible pressupost zero, a final del 2014 o principi del 2015 el

projecte estarà enllestit per saltar a les pantalles. Més enllà del resultat final, el procés d'elaboració està sent molt ric des del punt de vista de l'activisme social. Al "we" del títol ens hem anat identificant i trobant diferents grups que compartim el fet de fer treball polític sobre i des del cos (feminismes, transfeminismes, queer, diversitat funcional, activisme gordx...). I el "fuck" s'ha anat fent complex des de la voluntat no d'encabir-se en la norma sinó de demolir-la i fer una aportació valuosa a la necessària transformació de la conceptualització i vivència de la sexualitat humana en general.

Assex. L'autogestió de l'assistència sexual

Abans esmentava com la pel·lícula *Les sessions* va situar el tema de l'assistència sexual en el debat públic, amb un abast que fins aleshores no havia aconseguit mai. A mi m'hauria anat bé que passés trenta anys abans. Així hauria tingut alguna possibilitat d'alleugerir l'ansietat de les nits eternes a l'hospital. Sens dubte, hauria fet més fàcil una adolescència en la qual la meva mare era l'única persona que tenia cura del meu cos. Encara avui en dia, superats els quaranta, vivint de manera independent i amb assistència personal i gaudint d'una vida sexual rica i satisfactòria, m'anirà bé tot el que avancem pel que fa a comptar amb ajudes per poder gaudir, de tant en tant, de l'autoerotisme.

L'assistència sexual per a persones amb diversitat funcional és quelcom que encara resta per definir, tant discursivament com en les pràctiques

Això no obstant, l'assistència sexual per a persones amb diversitat funcional és quelcom que encara resta per definir, tant discursivament com en les pràctiques. Serà doblement important encertar l'enfocament que es faci d'aquesta figura; d'una banda, es tracta d'un suport fonamental per exercir el dret al propi cos i, d'altra banda, comporta una càrrega simbòlica molt potent sobre com pensem la sexualitat de les persones amb diversitat funcional. En les properes línies, proposaré alguns elements a tenir en compte en el que hauria de ser un procés col·lectiu que porti a un consens sòlid sobre què entenem per assistència sexual i com articular-lo a la pràctica.

Hauríem d'assumir, per inevitable i per desitjable, un desenvolupament caòtic de discurs i pràctica. Tots dos elements estaran sempre en construcció i permanentment inacabats, és l'única manera que conservin la capacitat d'adaptar-se a la complexitat sense límit de les relacions humanes i als marcs culturals i sociopolítics que les sustenten en cada lloc i cada moment. El que sí esdevé fonamental és que teoria i pràctica estiguin connectades en forma d'un cercle virtuós que les retroalimenta recíprocament. Prou d'expertesa que determina veritats des de la no experiència, prou d'experiències reactives que davant les urgències quotidianes menyspreen el filtre de la reflexió col·lectiva. Fem pensant i pensem fent.

La proposta teòrica que plantejo és que l'assistència sexual per a persones amb diversitat funcional sigui l'espai d'intersecció de l'assistència personal

(materialitza el dret a l'accés al propi cos) i del treball sexual (s'obté plaer sexual a canvi de diners). Si ho entenem d'aquesta manera, les funcions de l'assistent sexual serien ajudar la persona amb diversitat funcional abans, durant i/o després de les pràctiques sexuals amb altres persones en tot el que no pugui fer sense ajuda (higiene, postures, anticoncepció...), així com masturbar la persona amb diversitat funcional en el cas que no ho pugui fer per ella mateixa. Vegeu que en aquesta proposta l'assistent sexual no realitza pràctiques sexuals amb la persona amb diversitat funcional, tret de masturbar-la.

Per què fins aquí? Perquè fins aquí arriba la materialització del dret a l'accés al propi cos, aquestes són les accions que la persona amb diversitat funcional podria fer per si mateixa en absència de diferències funcionals. Ningú fa un coit o sexe oral amb si mateix. Ni les persones amb diversitat funcional ni ningú té dret a l'accés a altres cossos. No existeix el dret a la fel·lació, ni al coit ni a cap pràctica sexual sobre altres cossos. Als altres cossos s'hi acceideix per acord, no per dret.

Aleshores, com garantir que les persones amb diversitat funcional gaudeixin d'una sexualitat que inclogui l'accés a altres cossos? No es garanteix, com passa amb la resta de persones. Si entenem que als altres cossos s'hi acceideix per acord i no per dret, hem d'assumir que només podem aspirar a crear condicions favorables i a tenir les ajudes necessàries⁵ perquè aquests acords lliures, ja siguin per desig, per amor o per diners, es desenvolupin d'acord amb el marc cultural i social on han de tenir lloc. No hi ha dreceres, per tenir una vida sexual rica i plena cal tenir una vida rica i plena. I a la inversa.

Les condicions favorables esmentades són ben conegudes: un disseny per a tots dels entorns urbans, especialment del transport i l'habitatge, que permeti la lliure circulació i participació de les persones amb diversitat funcional, una escola inclusiva⁶ (Centeno, 2012) que socialitzi les diferències com a valor des del primer moment, assistència personal i tecnològica⁷ (Centeno) per desenvolupar les tasques quotidianes amb llibertat, suficients ingressos econòmics derivats d'un mercat laboral inclusiu i d'una renda bàsica de ciutadania, etc. Tots aquests elements, considerats en conjunt, són un mur infranquejable en el fugaç temps d'una vida humana. Per tant, ha de ser un horitzó no individual sinó col·lectiu, que lluny de paralitzar-nos (poden riure) serveixi per mobilitzar i avançar, exigint ritmes de canvi d'escala humana i no geològics o històrics.

Hauriem de deixar de banda discursos com "la realitat és que hi ha persones amb diversitat funcional que no cardaran mai, perquè la gent té prejudicis, perquè no poden *lligar* als bars, i no podem esperar a canviar-ho tot". La realitat es transforma. I, efectivament, no podem esperar, però tampoc prendre dreceres que validin i reforcin els estereotips sobre les persones amb diversitat funcional. Intentem no tirar pedres sobre la nostra pròpia teulada.

També hauríem d'anar amb cura de no acceptar i perpetuar l'estigma sobre les persones que realitzen treball sexual. Moltes de les propostes sobre la figura de l'assistent sexual impliquen l'accés de les persones amb diversitat a altres cossos per obtenir plaer a canvi de diners, però sense acceptar que això és treball sexual. Els motius per no acceptar aquesta evidència són que aquests acords es consideren quelcom terapèutic i/o voluntarisme solidari. Tot això reforça els estigmes sobre les persones amb diversitat funcional (vides convertides en tractaments mèdics, cossos no desitjables) i sobre les persones que realitzen treball sexual (no se les ha de reconèixer socialment, s'han d'averkonyir i s'han d'amagar). Sembla obvi que aquestes pràctiques constitueixen treball sexual, cal deixar de banda el tacticisme de la victimització estratègica i lluitar conjuntament perquè siguin pràctiques inclusives, es reconeguin drets laborals i expertesa en el coneixement als qui les realitzen. Sense guetos "per a gent especial", sense estigmes. A diferència de l'assistència sexual, l'accés al treball sexual general no és un dret, sinó un acord entre persones lliures.

Es tracta de donar suports per a la presa de decisions, no de substituir la voluntat de la persona

Per descomptat, no s'ha de perdre de vista que la necessitat de suports de la persona amb diversitat funcional pot estar vinculada a la mobilitat (diversitat física) o a la presa de decisions (diversitat intel·lectual o mental). En qüestions físiques, la mà de l'assistent supleix la mà de la persona assistida, en les intel·lectuals/mentals pot ser que també calgui, o n'hi pot haver prou d'ajudar a fer servir les pròpies. En qualsevol cas, es tracta de donar suports (a cadascú com sigui menester) per a la presa de decisions, no de substituir la voluntat de la persona.

De vegades, aquesta complexitat s'empra per argumentar que cal una formació "especial" per poder ser assistent sexual, que aquest coneixement està en mans de persones expertes que no fan treball sexual, i que aquesta expertesa des de la no experiència confereix el poder de decidir qui pot treballar d'assistent sexual i qui no. El lema "res sobre nosaltres sense nosaltres" és ben conegut entre les persones amb diversitat funcional, i s'hauria de fer extensiu als qui fan assistència sexual. La formació ha de ser un dret de les persones treballadores i de qui rep el servei, no una obligació que restringeix la llibertat per decidir qui toca el teu cos. Ha d'estar a disposició de qui la vulgui, no s'ha d'imposar com un filtre que, a més d'ineficaç, limita el dret a accedir al propi cos. Això mateix, referit a la formació en assistència personal, ja ho hem après fa temps en el Moviment de Vida Independent.

Tota proposta teòrica ha d'anar acompanyada de la seva articulació efectiva concreta. La proposta teòrica que l'assistència sexual sigui l'espai d'intersecció de l'assistència personal i del treball sexual s'ha de dur a la pràctica creant petits grups autogestionats i horitzontals de persones amb diversitat funcional que necessitin assistència sexual, persones que realitzen treball sexual i persones que fan assistència personal. N'hi pot haver més, però aquestes tres potes han de ser-hi presents. La idea és que els diferents grups arribin a establir una comunicació estable entre si per contrastar i en-

riquir discursos i pràctiques, no amb ànim homogeneïtzador, sinó diversificador. L'assistència sexual és un dret, la sexualitat lliure i diversa⁸, un tresor (Peirano).

Amb tots aquests esdeveniments i la suggeridora tebior dels aires de març, la passada primavera vam intentar posar en marxa un petit grup per autogestionar assistència sexual: Assex. Sense pressupost, sense local, sense jerarquies, sense vergonya. Unes deu persones, procedents de l'activisme queer, del treball sexual, de l'assistència personal i de la diversitat funcional. Vàrem fer diverses reunions presencials, a més de la profusa comunicació telemàtica, i es van arribar a acordar alguns serveis. Ha estat, o està sent, una experiència modesta quantitativament i amb moltes dificultats per mantenir-se estable, però qualitativament interessant, sobretot pel potencial que suposa combinar pràctiques i reflexió col·lectiva de cara al fet que totes dues dimensions arribin a retroalimentar-se i s'enriqueixin recíprocament.

Molt sintèticament, algunes reflexions que han anat sorgint i que caldrà continuar treballant:

- Gairebé no hi ha dones amb diversitat funcional que hagin mostrat interès a participar a Assex i/o rebre serveis d'assistència sexual. Potser es tracta d'una dificultat pròpia de la intersecció de les opressions de gènere i diversitat funcional. També podria ser a causa del fet que la definició d'assistència sexual s'ha treballat gairebé exclusivament des de l'experiència d'activistes homes i potser no respon bé a les necessitats/inquietuds/preferències de les dones. Les dues possibles causes són greus de cara a continuar desenvolupant el model, caldrà afinar l'anàlisi i intentar estratègies de desbloqueig.
- Hi ha molta més demanda de treball sexual "clàssic" (coït, sexe oral, etc.) que d'assistència sexual. Això en si mateix no és un problema, sempre que tant professionals com clients tinguin clara la diferència i se sigui conscient en cada moment del que se sol·licita i del que s'ofereix. Si hi ha confusió és fàcil que molta gent digui "assistència sexual" quan vol dir "treball sexual", bé per desconeixement o bé per un posicionament estratègic. En qualsevol cas, això reforçaria l'estigma dels qui fan treball sexual i dificultaria el desenvolupament de la nova figura.
- Masturbar algú o ajudar-lo a mantenir relacions sexuals amb una altra persona té una càrrega eròtica important. Les sensacions i les emocions poden ser intenses, això dificulta la gestió del vincle i la delimitació de les expectatives. Com que tots i totes estem fora del guió, i deserotitzar l'assistència sexual no sembla ni possible ni desitjable, caldrà seguir aprenent, posant en comú, compartint estratègies i pautes per facilitar els pactes i una bona harmonia entres assistents i assistits/des

- És important comptar amb espais apropiats per a les reunions del grup i per als serveis d'assistència sexual, que permetin preservar la intimitat i la seguretat. Aquesta mancança ha dificultat força el desenvolupament del projecte. Moltes persones amb diversitat funcional es veuen forçades a viure a casa dels seus pares o en institucions, per la manca de suports per fer vida independent, i en aquests espais la intimitat brilla per la seva absència. El fet de comptar amb un grup d'autogestió d'assistència sexual consolidat sembla la millor via per poder arribar a assumir els costos de la logística necessària.
- Vinculat amb el punt anterior, hi ha un problema econòmic de fons; l'exclusió del sistema educatiu i del món laboral, juntament amb un sistema de pensions raquític, fan que les rendes de les persones amb diversitat funcional siguin, com a mitjana, inferiors a les de la resta de la població. Això dificulta acordar preus que satisfacin les dues parts, així com sufragar els costos de logística esmentats. Una vegada més, torna a ser clau distingir entre assistència sexual i treball general, perquè entenent la primera com a eina per a materialitzar el dret al propi cos és possible (difícil, com ho és amb tot reconeixement de drets, però possible) que a mig/llarg termini es pugui aconseguir que els poders públics assumeixin la seva responsabilitat a finançar aquests suports.

Nexes. El post-porno i las aliances queer-crip

Mostrar altres
cossos,
pràctiques i
desitjos

És ben sabut que el porno és un dels dispositius més poderosos per establir socialment com ha de ser viscuda la sexualitat, quins són els cossos, les pràctiques, els desitjos i els plaers legítims. Sí, per a vostè que no veu porno, també. L'imaginari construït des de la pornografia és masculista, racista i capacitista, entre altres "belleses". Com a reacció davant d'una màquina de creació de subjectivitat tan potent i nefasta va sorgir des de l'activisme queer el post-porno; una reapropiació del llenguatge visual del porno per mostrar altres cossos, pràctiques i desitjos des del transfeminisme, descoïtocentrant, desfal·locentrant, parlant en primera persona, construint altres representacions de la sexualitat. Vaja, una eina perfecta per impulsar el canvi de mirada sobre la sexualitat de les persones amb diversitat funcional.

L'oportunitat de començar a emprar aquest instrument per a la transformació social va sorgir arran d'un taller de post-porno i diversitat funcional que el col·lectiu Post-op va muntar per al documental *Yes, we fuck!* Els i les organitzadores de "La mostra marrana" (un dels certàmens de post-porno més importants del món, amb base a Barcelona) em van proposar col·laborar amb Elena Urko (de Post-op) en la coordinació d'una secció de post-porno tolit per a l'edició del 2014. Vaig acceptar entre excitat, content i atemorit.

En efecte, després d'una exhaustiva recerca, gairebé no vam trobar material apropiat per al festival. Per descomptat, hi ha abundància de pel·lícules porno en les quals apareixen persones amb diversitat funcional, però sempre com a objectes al servei del desig i el plaer de persones sense diversitat funcional. Vaja, a l'estil del porno "lèsbic" fet per homes heterosexuales.

Si volíem un material amb càrrega política, en què les persones amb diversitat funcional fóssim subjectes enunciant dels nostres propis desitjos i plaers, no hi havia cap altra alternativa que convertir-nos en guionistes, directors/es i intèrprets d'una nova pel·lícula. I així va néixer *Nexos*, un curt post-porno tolit compost per tres històries que es va estrenar a "La mostra marrana". Des d'aleshores, s'ha exhibit un parell de vegades més a Barcelona, i després a Saragossa, Sevilla, Iruña i Ginebra, sempre amb molt bona acollida.

Resignificar des dels cossos abjectes sexualitzant des d'allò mèdic (cadi-ra de rodes, sars⁹, col·lector d'orina, plataforma elevadora...), allò quotidià (comprar en un súper, prendre alguna cosa en un bar, l'assistència personal, el menjar...) o l'espai públic (bany "adaptat", carrer...) és una cosa que ha connectat amb moltes persones, tinguin diversitat funcional o no. Una petita mostra del potencial que té incorporar tota la diversitat humana a la concepció de la sexualitat, de la bellesa i del plaer. Si les persones amb diversitat funcional hem de ser part de la sexualitat humana, que sigui per a transformar-la, per fer-la més rica i millor per a tots i totes, no simplement per intentar encaixar reproduint un model heteropatriarcal i capacitista que ja sabem des de fa temps que ni funciona ni es pot arreglar.

Un passi de *Nexos* sempre va acompanyat d'una xerrada sobre el context social que li dona sentit; el procés d'aliances entre grups que treballen políticament des dels cossos i per als cossos, des d'un enfocament dissident que posa en valor la diferència com a arma contra la normalització, la medicalització i, en general, contra les relacions de dominació. Aquí ens estem trobant activistes de la diversitat funcional, grassos/es transfeministes, queer... A la parada dels i les monstres s'hi cou una revolta. La potencialitat rau en el fet que no es tracta d'aliances tacticistes que busquen la seva força en allò quantitatiu, són aliances per afinitat en els discursos, en les experiències de vida.

A Barcelona, els primers contactes per teixir aquestes aliances van sorgir en el marc del taller sobre post-porno i diversitat funcional¹⁰ que va ser gravat per formar part del documental *Yes, we fuck*. Andrea García-Santesmases (sociòloga, antropòloga i col·laboradora en el projecte) ens va posar en contacte amb Diana J. Torres, arran d'haver llegit el capítol sobre infants i incapaços/es del seu llibre *Pornoterrorismo*. Alhora, Diana ens va conduir fins a Post-op, i a partir d'aquí es van donar experiències de confluència com l'esmentat taller, *Nexos*, *Pornortopedia* o els *Picnics mutantes*. També en la VII i VIII Marxes per la visibilitat de la diversitat funcional es va poder

començar a apreciar el potencial polític dels cossos en rebel·lió, però gairebé tot està per fer. Hem de construir espais i dinàmiques per compartir debat polític, festa, sexe, germandat... vida. Aquesta revolució serà sexy o no serà. És important entendre que actes com les Marxes per la visibilitat de la diversitat funcional intenten generar un orgull identitari no per aïllar-se del món, sinó per tenir un posicionament polític des del qual unir-se a altres causes i arribar a dissoldre totes les identitats grupals en una sola lluita. Lògicament, l'orgull no prové de pensar-se millor o amb més mèrits que qualsevol altre/a, sinó de la consciència de saber-se real, expressió intensa de la rica diversitat humana. És sorprenent i destacable que, en només set anys, aquesta construcció identitària col·lectiva hagi començat a trobar aliances amb altres moviments polítics (Felker)¹¹ que intenten alliberar els cossos de l'opressió normalitzadora (feminismes, transfeminisme, LGBT...). La connexió entre aquestes lluites té un potencial de transformació social, cultural i política que es pot considerar una autèntica revolució dels cossos, en el sentit apuntat per Beatriz (Beto) Preciado¹² quan parla de “revolució somatopolítica” o per Raquel (Lucas) Platero¹³ quan connecta els conceptes queer i crip.

Per acabar, m'agradaria compartir aquí una anècdota personal relacionada amb algunes idees clau que han sorgit al llarg de l'article. Vaig ser professor de matemàtiques, en educació secundària, durant dotze anys. Una vegada, acabada ja la classe i amb l'aula buida, se'm va apropar una alumne de quart d'ESO i amb un somriure murri em va preguntar: “profe, però tu f...?”, acompanyant la frase amb un gest del braç que no deixava lloc a dubtes sobre el verb omès en els punts suspensius. Me'n vaig anar per la tangent, amb alguna cosa com ara “no et facis il·lusions, si vols aprovar hauràs d'estudiar, sense dreceres”. Va riure i no va insistir amb la pregunta, però mentre marxava deia “que sí, que sí, que estic segur que sí...”.

Em vaig quedar una mica atabalat, no acabava d'entendre com havia transigit dels polinomis a una interpel·lació com aquesta, però no hi vaig donar pas més importància. Després, amb el temps, vaig entendre que aquell interrogant sempre estava present. Tant és estar demostrant un teorema de trigonometria, estar fent una conferència sobre drets humans o estar escrivint aquest interminable article. Al cap de la gent, com ara en el seu, sempre bullen preguntes de l'estil: “segur que carda?, i com?, i amb qui?, i què sent?, i què sent l'altra persona?”. Ha arribat l'hora de deixar d'esquivar aquestes preguntes. I també, des de l'altra banda, de no verbalitzar-les, de pensar que són inapropiades, de no portar la curiositat més enllà d'un pensament fugaç que ens ruboritza. Ara toca, potser més que mai, que allò personal sigui allò polític. *Yes, we fuck!*, *Nexos* i *Assex* són exemples de com les persones amb diversitat funcional hem començat a deixar d'escapar-nos per la tangent i a

contestar la pregunta políticament, col·lectivament. Si vostè és dels o de les qui està a l'altra banda i és capaç d'imaginar que allò subversiu és sexy i allò sexy és subversiu, què hi pensa fer?

Antonio Centeno Ortiz
Activista del Moviment de Vida Independent
antonio.centeno@gmail.com

Bibliografia

Centeno, A. (2012). *L'educació inclusiva i la diversitat funcional*. <http://www.social.cat/opinio/2700/leducacio-inclusiva-i-la-diversitat-funcional>

Centeno, A. (2013). *Sexualitat i diversitat funcional (yes, we fuck)*. <http://www.social.cat/opinio/3298/sexualitat-i-diversitat-funcional-yes-we-fuck>

Centeno, A. *Desinstitucionalización de las personas con diversidad funcional, una cuestión de derechos humanos*. <http://www.derechoshumanosya.org/node/1083>

Felker, A. *Ni discapacitados ni enfermos, cuerpos deseantes*. <http://www.marcha.org.ar/index.php/elmundo/106-europa/4295-ni-discapacitados-ni-enfermos-cuerpos-deseantes>

FVIyDIVERTAD. *Almas con sexo*: <https://www.youtube.com/watch?v=FOK9aFDG7IU>

Romañach, Cabrero, J. (2009). *Bioética al otro lado del espejo*. Diversitas Ediciones. Disponible en url: <http://www.asoc-ies.org/diversitas/bioetica-tras.html>

Peirano, S. <http://sexualidadespecial.blogspot.com/es/?zx=dec6afcd55afdb>

Si vostè és dels o de les qui està a l'altra banda i és capaç d'imaginar que allò subversiu és sexy i allò sexy és subversiu, què hi pensa fer?

- 1 Vegeu: http://dixit.gencat.cat/web/.content/home/02actualitat/01_noticies/2012/links/conversa_sexualitat_discap_dixit_girona.pdf
- 2 Per a més informació, vegeu: <http://www.derechoshumanosya.org/node/1083>
- 3 Vegeu: <https://www.youtube.com/watch?v=FOK9aFDG7IU>
- 4 Vegeu: <https://www.youtube.com/watch?v=HP7ltOCZrOA&feature=youtu.be>
- 5 Vegeu: <http://www.social.cat/opinio/2880/glossari-per-a-la-vida-independent-de-les-persones-amb-diversitat-funcional>
- 6 Vegeu: <http://www.social.cat/opinio/2700/leducacio-inclusiva-i-la-diversitat-funcional>
- 7 Vegeu: <http://www.social.cat/opinio/2428/desinstitucionalitzacio-de-les-persones-amb-diversitat-funcional-una-questio-de-drets-human>
- 8 Vegeu: <http://sexualidadespecial.blogspot.com/es/?zx=53128de19995d9a3>
- 9 Acrònim anglès d'un sistema per controlar la incontinència d'esfínters.
- 10 Vegeu: <http://vimeo.com/70838857>
- 11 Vegeu: <http://www.marcha.org.ar/index.php/elmundo/106-europa/4295-ni-discapacitados-ni-enfermos-cuerpos-deseantes>
- 12 Vegeu: <https://www.youtube.com/watch?v=JBNnfYmgaaY&feature=youtu.be>
- 13 Vegeu: <http://vimeo.com/23475273>